

The University of Tehran Press

Identification of Tourism Challenges in Rural Areas During Corona virus pandemic With an Analytical Approach (Case study: Sulqan village)

Maysam Shafiee^{1*} | Mahla Rezaei² | Fatemeh Rashidnia³

1. Corresponding Author, Department of Management and Accounting, University of Tehran, College of Farabi, Qom, Iran. Email: maysam.shafiee@ut.ac.ir
2. Department of Management and Accounting, University of Tehran, College of Farabi, Qom, Iran. Email: mhl.rezaei@ut.ac.ir
3. Department of Management and Accounting, University of Tehran, College of Farabi, Qom, Iran. Email: fatemerashidnia@ut.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:
Received April 15, 2023
Revised July 04, 2023
Accepted July 08, 2023
Published online 06 November 2023

Keywords:
Tourism Challenges,
Corona Virus,
Rural Areas,
Analytical.

ABSTRACT

The present research has been carried out with the aim of identifying the challenges of tourism in Soleqan village during the Coronavirus pandemic with an analytical approach it is functional and it has been done using qualitative paradigm and exploratory theory method. The research community is made up of tourism experts and specialists from different rural areas and 15 of them were selected by using the combined purposeful sampling method. The data collection method was done using library studies, interview protocol, and direct observation and continued until reaching the theoretical saturation level. Data analysis was performed using coding. The collected data were analyzed through content analysis. The results of the research show that the most important challenges caused by the pandemic in Soleqan village are: not being used, remaining unknown and destroying the human, natural, and cultural capacities of villages, paying less attention to the native and local attractions of the villages, economic recession (poverty and unemployment), the inefficiency of the policy process, planning and lack of government and local support.

Cite this article: Shafiee, M.; Rezaei, M. & Rashidnia, F. (2023). Identification of Tourism Challenges in Rural Areas During Corona virus pandemic With an Analytical Approach (case study: Sulqan village). *Town and Country Planning*.15 (2), 293-306. DOI: 10.22059/jtcp.2023.357851.670386

© Maysam Shafiee, Mahla Rezaei, Fatemeh Rashidnia. **Publisher:** University of Tehran Press.
DOI: <http://doi.org/10.22059/jtcp.2023.357851.670386>

انتشارات دانشگاه تهران

آمایش سرزمین

سایت نشریه: <https://jtcp@ut.ac.ir/>

شاپا الکترونیکی: ۶۲۶۸-۲۴۲۳

شناسایی چالش‌های گردشگری مناطق روستایی در دوره همه‌گیری کرونا، با رویکرد آمایش سرزمین (مطالعه موردی: روستای سولقان)

میثم شفیع‌ی رودپشتی^{۱*} | مهلا رضایی^۲ | فاطمه رشیدنیا^۳

۱. نویسنده مسئول، گروه مدیریت و حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشکده‌گان فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران. رایانامه: maysam.shafiee@ut.ac.ir
۲. گروه مدیریت و حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشکده‌گان فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران. رایانامه: mhl.rezaei@ut.ac.ir
۳. گروه مدیریت و حسابداری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشکده‌گان فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران. رایانامه: fatemerashidnia@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۲۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۴/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۱۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۸/۱۵

کلیدواژه:

آمایش

چالش‌های گردشگری،

کرونا،

مناطق روستایی.

پژوهش حاضر با هدف شناسایی چالش‌های گردشگری مناطق روستایی در دوره همه‌گیری کرونا، با رویکرد آمایش سرزمین، در روستای سولقان انجام شده است و از لحاظ هدف کاربردی است و با بهره جستن از پارادایم کیفی و روش نظریه اکتشافی انجام شده است. جامعه مورد مطالعه پژوهش را کارشناسان و متخصصان گردشگری مناطق مختلف روستایی تشکیل داده‌اند که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند ترکیبی ۱۵ نفر از آنان انتخاب شده‌اند. روش گردآوری اطلاعات با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای، پروتکل مصاحبه، و مشاهده مستقیم صورت گرفت و تا رسیدن به سطح اشباع نظری ادامه یافت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از کدگذاری انجام شد. داده‌های جمع‌آوری شده از طریق تحلیل محتوایی واکاوی شدند. نتایج پژوهش نشان داد عدم استفاده از ظرفیت‌های انسانی و طبیعی و فرهنگی روستاها و ناشناخته ماندن و از بین رفتن آن‌ها، کم‌رنگ شدن جاذبه‌های بومی و محلی روستاها، رکود اقتصادی (فقر و بی‌کاری)، ناکارآمدی فرایند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی، و فقدان حمایت‌های دولتی و محلی مهم‌ترین چالش‌هایی است که در اثر همه‌گیری کرونا در روستای سولقان ایجاد شده است.

استناد: شفیع‌ی رودپشتی، میثم؛ رضایی، مهلا و رشیدنیا، فاطمه (۱۴۰۲). شناسایی چالش‌های گردشگری مناطق روستایی در دوره همه‌گیری کرونا با رویکرد آمایش سرزمین (مطالعه موردی: روستای سولقان). *آمایش سرزمین*، ۱۵ (۲) ۲۹۳-۳۰۶.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jtcp.2023.357851.670386>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

© میثم شفیع‌ی رودپشتی، مهلا رضایی، فاطمه رشیدنیا

DOI: <http://doi.org/10.22059/jtcp.2023.357851.670386>

مقدمه

گردشگری فعالیت اقتصادی پیچیده‌ای است که به همهٔ منافذ زندگی بشر نفوذ کرده (Milenkovska, 2011)؛ میرغفوری و همکاران، (۱۳۹۱) و در پنجاه سال اخیر به یکی از بخش‌های بزرگ اقتصادی در سطح جهان تبدیل شده است (Altman & Aleksanyan, 2016; UNWTO, 2022)؛ ساریخوانی خرمی و همکاران، (۱۴۰۰) و نوش‌دارویی مؤثر جهت رونق بخشیدن به وضعیت معیشت و اشتغال و فرهنگ کشورها محسوب می‌شود (Kachniewska, 2015). گردشگری مانند صنایع خدماتی دیگر خدمتی است که مشتری امید دریافت آن را دارد و ادارکات مشتری نشان‌دهندهٔ تفسیر مشتری از کیفیت خدماتی است که دریافت کرده است (میرغفوری و همکاران، ۱۳۸۷). اگر توسعهٔ صنعت گردشگری مناسب با اهداف اجتماعی گسترش پیدا کند می‌تواند منجر به رفاه کلی جامعه شود (Meliou & Maroudas, 2010). در کشورهای جهان از گردشگری به منزلهٔ کاتالیزوری کارآمد برای بازسازی و توسعهٔ اجتماعی نواحی یاد شده است (Sharply, 2002; Bunghez, 2016). گردشگری یکی از محرک‌های مهم اقتصادی قرن حاضر به شمار می‌رود؛ به گونه‌ای که در حل نیازهای جامعه با ترکیب و به‌کارگیری هم‌زمان منابع داخلی و خارجی منافع اجتماعی و اقتصادی و زیست‌محیطی و فرهنگی زیادی در پی دارد (Liu & Wall, 2006)؛ UNWTO, 2022؛ غفاری و همکاران، (۱۴۰۰). گردشگری روستایی یکی از انواع گردشگری با قدمتی بیشتر از یک قرن است که با ارائهٔ جذابیت و ایجاد تمایل در استفاده از فضا و ویژگی‌های محیط روستایی برای گردشگران و همچنین کارکردی جهت بهبود و ارتقای شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، و زیست‌محیطی منطقهٔ میزبان مورد توجه بسیاری واقع شده است. این نوع گردشگری ابزار مهمی برای توسعهٔ اقتصادی- اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی به شمار می‌رود (Lee & Chang, 2008). در موضوع توسعهٔ مناطق، به‌خصوص توسعهٔ مناطق گردشگری، آمایش سرزمین از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. آمایش سرزمین فرایند شناسایی امکانات، قابلیت‌ها، منابع، فرصت‌ها، و استعدادهای مناطق مختلفی است که مجموعهٔ سرزمین ملی را تشکیل می‌دهند و گزینه‌های بهره‌برداری و استفادهٔ بهینه از سرزمین ملی، در تقابل بین سه مقولهٔ انسان، فعالیت، و فضا را برای ایجاد روابط منطقی و توازن بین توزیع جمعیت و فعالیت در پهنهٔ سرزمین بررسی می‌کند (کرمی و همکاران، ۱۳۹۹). یکی از عواملی که بر ساختار و عملکرد و نقش‌پذیری فضایی سکونتگاه‌های روستایی در سطح‌های مختلف و در بعدهای محیطی و کالبدی- فضایی و اجتماعی- اقتصادی اثر می‌گذارد ظرفیت‌های گردشگری و شکل‌گیری فضاهای گردشگری است که در صورت بهره‌گیری مناسب از چنین قابلیت‌هایی، نه‌تنها در سطح محلی بلکه در سطح ملی و منطقه‌ای می‌توان شاهد پویایی و اثرگذاری روستاها در فرایند توسعهٔ منطقه‌ای بود (درویشی و همکاران، ۱۳۹۳). گردشگری روستایی اهمیت زیادی در کشورهای موفق در این صنعت دارد. اما در ایران کمتر مورد توجه قرار گرفته است. این مشکل در طرح‌های توسعهٔ روستایی و شهری مثل طرح‌های هادی، جامع، تفصیلی، و ... مشهود است (نظریان و نظری، ۱۳۹۱).

به‌یقین، مقصدهای گردشگری در هر گوشهٔ دنیا شکلی از بلا و مصیبت را در برهه‌ای از تاریخ تجربه می‌کنند. در حال حاضر، همه‌گیری COVID-19 روزمرهٔ ما را تحت تأثیر قرار داده است (severson & Yaffe-Bellany, 2020) و در حالی که تقریباً همهٔ بخش‌ها تحت تأثیر قرار گرفته‌اند یکی از صنایعی که به‌شدت آسیب دیده گردشگری است (Baum & Nguyen, 2022; Shafiee Roodposhti & Meymandi, 2022; Ntounis et al., 2021). طبق بررسی‌های انجام‌شده توسط سازمان جهانی گردشگری، به علت بسته شدن مرزهای بسیاری از کشورها و جلوگیری از ورود گردشگران و همچنین اعمال محدودیت‌های مسافرتی و تعطیلی فرودگاه‌ها و مرزهای ملی، میزان ورود گردشگران بین‌المللی ۵۷ درصد کاهش پیدا کرده است. میزان گردشگران بین‌المللی در مارس ۲۰۲۰ حدود ۴۶/۳ میلیون نفر تخمین زده شده است. این در حالی است که این رقم در سال ۲۰۱۹ حدود ۱۰۶/۸ میلیون نفر بوده است که با توجه به این ارقام با کاهش ۶۷ میلیونی تعداد مسافران بین‌المللی و افت ۸۰ میلیارد دلاری درآمد گردشگری همراه بوده است (UNWTO, 2020). بسیاری از دانشگاهیان و مفسران میزان تأثیر کرونا در صنعت گردشگری را با نیرویی شبیه به جنگ‌های جهانی اول و دوم مقایسه کرده‌اند (Hall et al., 2020; Higgins-Desbiolles, 2020). رابطهٔ بین همه‌گیری‌ها و گردشگری همواره مورد توجه محققان قرار گرفته است (Burkle, 2006). گردشگری بخشی

حساس به نیروی کار است. زیرا صنعتی است که در زمان صلح فعالیت می‌کند و به همین دلیل در برابر بحران‌ها و بلایا آسیب‌پذیر است (Liu & Pratt, 2017; Okumus & Karamustafa, 2005).

در دسامبر ۲۰۱۹، کروناویروس جدید در ووهان ظاهر شد و به سرعت به سایر نقاط چین سرایت کرد. تنها در کشور چین از ۳ ژانویه ۲۰۲۰ تا ۷ ژوئن ۲۰۲۳ این بیماری همه‌گیر باعث مرگ ۱۲۱۲۳۶ نفر شد (China National Health Commission, 2020) و بیش از دویست کشور را در عرض چند ماه از زمان گزارش اولین مورد تأییدشده در ووهان چین تحت تأثیر قرار داد. برای کنترل مؤثر بیماری همه‌گیر، چین و بسیاری از کشورهای دیگر اقدامات بی‌سابقه‌ای با هدف محدود کردن تحرک جمعیت انجام دادند و در سراسر جهان طیف گسترده‌ای از اقدامات بهداشت عمومی را اجرا کردند (Bonaccorsi et al., 2020). مثلاً، بسیاری از استان‌های چین با تعلیق حمل‌ونقل عمومی، بستن مدارس، و لغو تجمعات جمعی «واکنش اضطراری سطح اول» را وضع کردند (Li et al., 2020). بیش از هشتاد کشور و منطقه محدودیت‌های سفر- از جمله بسته شدن مرزها، ممنوعیت ورود یا خروج، محدودیت‌های ویزا، تعلیق پرواز- را اعمال کردند (Kiernan & DeVita, 2020). درباره تأثیر سارس در صنعت هتل‌داری و گردشگری نیز مطالعات متعددی منتشر شده است (Liu et al., 2020). همچنین، مطالعاتی درباره سایر همه‌گیری‌ها مانند ابولا (Cahyanto et al., 2016; Novelli et al., 2018)، آنفولانزای خوکی و مرغی (Gössling et al., 2020; Hall et al., 2020; Page et al., 2006) انجام شده است که می‌توانند الگوهای قابل مقایسه‌ای را فراهم کنند. بنابراین، از آنجا که همه‌گیری کرونا می‌تواند یک وضعیت آسیب‌زا برای مردم باشد (Cooke et al., 2020)، گردشگری نیاز به پشتیبانی فوری و بسته‌های خاص دارد تا مشاغل را حفظ و ظرفیت در بازار و پیامدهای فوری این بحران را مدیریت کند. زیرا رویدادهای فاجعه‌بار با تغییر جذابیت مقاصد و دلسرد کردن تمایل مصرف‌کنندگان به سفر بر بخش گردشگری تأثیر می‌گذارند (Cahyanto et al., 2016). بنابراین گردشگری روستایی نیز مانند سایر اشکال گردشگری با چالش‌های همه‌گیری کرونا روبه‌رو است. اما به دلیل اهمیت گردشگری روستایی در حوزه کسب‌وکارهای محلی و رونق این‌گونه گردشگری بین گردشگران چالش‌های ایجادشده بر اثر کرونا برای آن نیز از اهمیت زیادی برخوردار است. هدف این تحقیق شناسایی این چالش‌ها و ابعاد گونه‌شناسی چالش‌هاست تا با مدیریت درست این چالش‌ها مقاصد گردشگری روستایی مانند زمان قبل از همه‌گیری کرونا رونق پیدا کنند.

در این مقاله روستای سولقان به عنوان نمونه موردی پژوهش انتخاب شد؛ به این دلیل که این روستا یکی از مناطق نزدیک به شهر تهران است و همچنین دارای باغات زیبا و جاذبه‌های طبیعی و تفریحی است و به دلیل نزدیکی به شهر تهران گردشگران را سریع‌تر به خود جذب می‌کند.

سؤالات پژوهش

با توجه به مطالعات انجام‌شده و اهمیت گردشگری روستایی و آمایش روستایی و تأثیر کرونا بر آن، هدف این پژوهش دسترسی به تصویری روشن از انواع چالش‌هایی است که در اثر کرونا در مناطق روستایی ایجاد شده است. این پژوهش با هدف پاسخ به دو سؤال انجام شد:

- کرونا چه چالش‌هایی برای گردشگری روستایی ایجاد کرده است؟
- گونه‌شناسی چالش‌ها از چه ابعادی تشکیل شده است؟

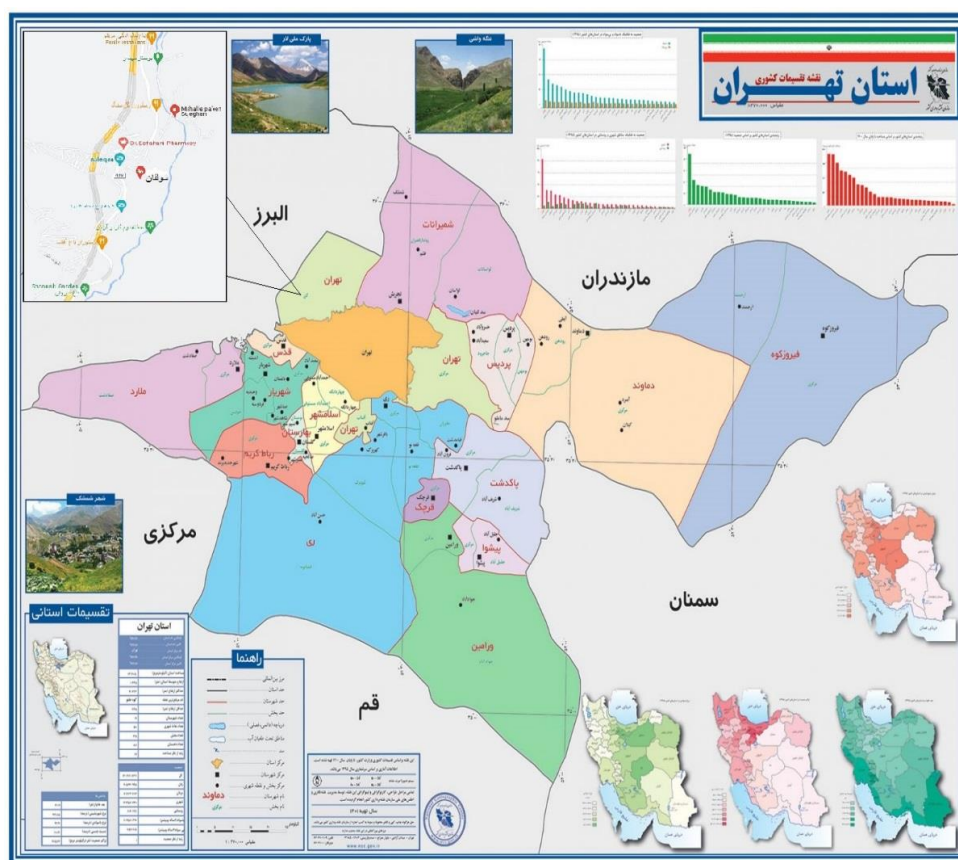
پیشینه پژوهش

در مدت زمانی که از همه‌گیری کرونا می‌گذرد تحقیقاتی با هدف بررسی تأثیر آن بر گردشگری انجام شده است. مطالعات بسیاری تأثیر منطقه‌ای آن را مورد آنالیز قرار دادند. کورا- مارتینز و همکارانش (۲۰۲۰) به بررسی شیوع ویروس در منطقه‌ای در اتریش پرداختند. سیگالا (۲۰۲۰) نیز با بررسی پیشینه به تبیین اهمیت بررسی تأثیرات بیماری کرونا در گردشگری پرداخت. اندرسون (۲۰۲۰) در مقاله‌ای، با عنوان «تأثیرات کووید ۱۹ بر اقتصاد روستایی»، بیان کرد بیماری کووید ۱۹ موجب وقفه در تولیدات و فعالیت‌های اقتصادی در سراسر جهان شده است. دولت‌ها از طریق اعطای وام و حقوق و دستمزد و اداره

شرکت‌های کوچک و خرده‌پا قادرند میزان ضرر و زیان وارده بر کشاورزان را بکاهند. گالوانی و همکارانش (۲۰۲۰) پایداری صنعت گردشگری را در مواجهه با بحران کرونا ارزیابی کردند. مطالعات اندکی نیز بر تأثیر جهانی کرونا در صنعت گردشگری متمرکز شده است. گاسلینگ و همکارانش (۲۰۲۰) اثر محدودیت‌های سفر جهانی و رفتارهای ماندن در خانه را در گردشگری ارزیابی و تغییرات جهانی را پیش‌بینی کردند. همچنین ریچی (۲۰۰۴) و وانگ و ریچی (۲۰۱۲) مدیریت بحران را در حوزه گردشگری در زمان همه‌گیری‌ها مورد بررسی قرار دادند. در تحقیقات انجام‌شده از زمان همه‌گیری کرونا مقالات اندکی در مورد تأثیر کرونا بر گردشگری روستایی انجام شده است. این مقاله با شناسایی چالش‌های گردشگری روستایی در زمان همه‌گیری کرونا سعی دارد موضوع را به صورت ریشه‌ای مورد بررسی قرار دهد و جنبه‌های جدید آن را شناسایی کند.

محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه این پژوهش روستای سولقان از توابع بخش کن، واقع در شمال غرب تهران، است. ارتفاع این روستا ۱۶۰۰ تا ۱۷۰۰ متر از سطح دریا است. همچنین بر اساس سرشماری آمار نفوس و مسکن ۱۳۹۵ این روستا ۳۳۳۰ نفر جمعیت دارد. موقعیت استقرار روستا در دامنه کوه و به صورت متراکم است و همچنین دارای اقلیم سرد کوهستانی و راه دسترسی آسفالت است و با شهر تهران ۵ کیلومتر فاصله دارد. از لحاظ تقسیمات کشور این روستا مرکز بخش کن است که ۱۲ روستا دارد؛ شامل سنگان بالا، سنگان وسط، سنگان پایین، باغ‌دره، رندان، امامزاده داود، طالون، کیگا، کشار علیا، کشار سفلی، واریش، وردیج (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۲). در نقشه ۱ منطقه مورد مطالعه مشخص شده است.

شکل ۱. منطقه پژوهش

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع کاربردی است و از نظر پارادایم در گروه تحقیقات کیفی قرار می‌گیرد. روش جمع‌آوری اطلاعات به دو شیوه مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی است. بخش مطالعات کتابخانه‌ای آن شامل مراجعه به کتابخانه‌ها و مطالعه کتاب‌ها و پایان‌نامه‌ها و مقالات و بخش مطالعه میدانی آن مشاهده مستقیم و عکس و فیلم و پروتکل مصاحبه است. پروتکل مشاهده شامل رفتار گردشگران و وضعیت همراهان و احساسات آنان در زمان سفر است. با توجه به پروتکل مشاهده، سؤالاتی برای هر بخش مشخص شد و بر اساس سؤالات طراحی شده اقدام به مشاهده شد. در بخش رفتار گردشگران باید به این موضوع که گردشگر در زمان سفر در چه مکانی چه رفتاری انجام داده پرداخته شود. وضعیت همراهان شامل تنها بودن یا با خانواده یا دوست بودن است. در نهایت احساسات گردشگران شامل خستگی بودن یا خوشحال یا ناراحت یا عصبی بودن است. موارد یادشده در پروتکل مشاهده بیان و دسته‌بندی شد. ابتدا به تعاریف گردشگری روستایی پرداخته شد و سپس اسناد و مقاله‌های تاریخی و سوابق بحران‌های مشابه، از جمله طاعون و وبا، در مناطق مختلف مطالعه شد. در ادامه، در پروتکل مصاحبه، شش چالش اساسی احتمالی در آینده مناطق روستایی مطرح شد. جامعه مشارکت‌کننده این پژوهش صاحب‌نظران و متخصصان گردشگری (مدیران، خبرنگار، کارشناسان مطلع در حوزه گردشگری روستاهای هدف) بودند. افراد منتخب حداقل به مدت ده سال سابقه فعالیت در حوزه گردشگری روستایی و با سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی، و گردشگری همکاری داشتند. پرسشنامه محقق ساخته و روایی آن توسط جمعی از استادان حوزه گردشگری و متخصصان تأیید شد. اشباع تئوریک مصاحبه تا ده جلسه مورد تأیید قرار گرفت. اما، برای اطمینان، مصاحبه تا پانزده جلسه ادامه یافت. به منظور تأمین روایی تحقیق، از روش ارزیابی گوبا و لینکولن (شامل چهار مرحله قابلیت اعتبار، انتقال‌پذیری، قابلیت ثبات، تأییدپذیری، معقول بودن) استفاده شد. داده‌های جمع‌آوری شده از طریق تحلیل محتوایی واکاوی و طی مراحل کدگذاری باز و کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی طبقه‌بندی شدند. در نهایت، همه داده‌ها کدگذاری شدند. سپس، دوباره با هم ترکیب و به شیوه مقایسه مداوم از دل چندین کد یک مفهوم استخراج شد و به همین شیوه سایر کدها نیز به مفاهیم و سپس به مقوله تبدیل شدند. روش تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش تحلیل مضمون بود که با تحلیل گزاره‌های کلامی و تبدیل آن به گزاره‌های متنی در تحقیقات کیفی، مثل تحقیق پیش رو، مورد استفاده قرار می‌گیرد. در نهایت، مدل مفهومی پژوهش در انتها ترسیم شد.

یافته‌ها

همان‌طور که گفته شد تقریباً همه بخش‌ها تحت تأثیر پاندمی کرونا قرار گرفته‌اند و از آنجا که بخش گردشگری نیز از این امر مستثنی نیست و تا کنون مشکلات بسیاری برای بخش‌های مختلف گردشگری، از جمله مناطق روستایی، ایجاد شده است، هدف از انجام دادن این پژوهش شناسایی انواع چالش‌های احتمالی ایجادشده پس از پاندمی کرونا در مناطق روستایی و ارائه راهکارهای مناسب جهت مقابله با بحران کروناست. به این منظور ابتدا جامعه هدف پژوهش، متشکل از کارشناسان و افراد متخصص در حوزه گردشگری، تعیین شد. اطلاعات فردی شرکت‌کنندگان در مصاحبه در جدول ۱ آمده است.

معیار انتخاب افراد مصاحبه‌شونده:

جدول ۱. ویژگی‌های فردی مشارکت‌کنندگان

شرایط انتخاب	سن*	جنسیت*	میزان تحصیلات*	حداقل سابقه کاری	سمت
کار تخصصی در حوزه گردشگری روستایی و آمایش سرزمین	۳۲ تا ۴۳	مرد	کارشناسی ارشد	۳ تا ۵ سال	تدریس، کار در سازمان، مدیریت

* بیشترین تعداد پاسخ‌گویان

سپس با استفاده از ابزار پروتکل مصاحبه، مشاهده، و ... داده‌های مورد نظر جمع‌آوری شد. یافته‌های این پژوهش از پانزده جلسه مصاحبه به دست آمد که در این مرحله به تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از متن مصاحبه‌ها

پرداخته شد. برای این منظور، ابتدا متن کامل مصاحبه‌ها از فایل صوتی مکتوب و بارها مرور و یادداشت‌برداری شد. پس از آن، از دل مصاحبه‌های اولیه گزاره‌های کلامی استخراج شدند که اطلاعات آن در جدول ۲ قابل مشاهده است.

جدول ۲. گزاره‌های کلامی

منابع	گزاره های کلامی
A1	با توجه به پاندمی کرونا مشاغل گردشگری روستایی به شدت افت کرده است
A2, A3	تقریباً در دو سال گذشته به عدد صفر رسیده است.
A4, A5, A6	پاندمی کرونا باعث نابودی کسب‌وکارهای گردشگری شده است.
A7, A8	چالش‌های ایجادشده بیش از ۸۰ درصد مشاغل مرتبط با گردشگری را در روستای سولقان تحت تأثیر قرار داده است.
A2, A4	بوم‌گردی، آمازاده‌ها، و ... به طور کل تعطیل شدند.
A9, A10	مهاجرت نیروهای جوان و تحصیل کرده روستایی به سبب بی‌کاری
A4, A6	جمعیت روستایی با کاهش موایید کمتر شد.
A9	سالخوردگی و کاهش جمعیت روستایی در پاندمی کرونا افزایش یافته.
A1, A6, A8, A14, A5, A12	سالخوردگی جمعیت روستایی، بی‌ثباتی کسب‌وکار، و کاهش درآمد روستاییان که در قبال ارائه خدمات به گردشگران به دست می‌آوردند.
A13	روستاییانی که از طریق فروش محصولات محلی مانند لبنیات، میوه، و ... به گردشگران امرار معاش می‌کردند ضرر بزرگی را متحمل شدند.
A1, A10, A11, A13	تعدیل نیروی کسب‌وکارهای گردشگری (بوم‌گردی‌ها، میراث فرهنگی و تاریخی، فروشگاه‌های داخل آمازاده، دستفروشی‌ها، و ...) و تعدیل نیروی بومیان و پلیت‌فروشی‌ها
A14	مشاغلی که در اطراف بوم‌گردی ایجاد شدند تعطیل شدند.
A15	بازارهای داخل آمازاده تعطیل شدند.
A11	مشاغل پاروقت شغل خود را از دست دادند.
A9, A7	فعالیت دست‌فروش‌ها متوقف شده است.
A8, A3	ورود گردشگر، درآمد، و اشتغال به شدت کاهش پیدا کرده است.
A10	میراث فرهنگی و آثار تاریخی تعطیل شده‌اند.
A5, A12	سرمایه‌گذاری بخش گردشگری حذف شده است.
A13, 15	گردشگری روستایی با کمبود بودجه مواجه شده است و از سرمایه‌گذاری در این بخش خودداری شده است.
A14, A2, A6	هیچ‌گونه خلاقیت و نوآوری برای فعالیت، بازاریابی، و سرمایه‌گذاری در این بخش صورت نپذیرفته است
A3, A7, A11	سرمایه‌گذاری‌های بزرگ برای باغ میوه و قرار دادن حیوانات خاص در آن فضا از بین رفت و برچیده شد.
A12, A15	به دلایل شرایط کرونا از سرمایه‌گذاری برای تأسیس بوم‌گردی منطقه خودداری کردند و آن‌ها شکل سنتی خود را حفظ کردند.
A1	آسیب به سوغات محلی و صنایع دستی روستا
A3, A6, A5, A9	گردشگری مذهبی، گردشگری فرهنگی و تاریخی، و صنایع دستی بیشترین آسیب را دیده‌اند.
A5, A8	بخش خدمات ارائه‌کنندگان تور، راهنمایان گردشگری، واحدهای اقامتی، حمل‌ونقل گردشگری و ارائه‌کنندگان صنایع دستی و سوغات بیشترین آسیب را دیده‌اند.
A12, A3, A6, A7	کاهش چشمگیر افراد آموزش‌دیده و باتجربه
A15, A9, A4	کاهش چشمگیر افراد آموزش‌دیده و باتجربه مشاغل در بخش گردشگری و تحمیل هزینه‌های آموزش به واحدهای گردشگری برای به‌کارگیری دوباره پرسنل و آموزش‌ها
A3	آمازاده بسته شد. در محل آمازاده نذورات انجام می‌شد که در زمان کرونا دچار مشکل شد.
A12	آسیب بخش‌های خدمات اقامتی اقامتگاه‌های بوم‌گردی، مسافرخانه‌ها، راهنماهای محلی، خدمات پذیرایی
A6, A7	عدم پشتیبانی دولت در خصوص بخش‌های مالی، حقوقی، حمایتی، و ... گردشگری و ایجاد انگیزه برای فعالیت.
A2, A8	بخش‌های خصوصی و دولتی برای جذب گردشگر از برنامه‌های جامع برخوردار نیستند.
A9, A14	مدیریت تخصصی و جامع و ثبات مدیریتی در روستا وجود ندارد.
A6, 15	بین سازمان‌های ذی‌ربط هماهنگی و همکاری ضعیفی وجود دارد.
A3	مدیریت میراث فرهنگی سنتی هستند.
A10	زمینه مشارکت برای مردم فراهم نیست.
A8, A11	سطح مشارکت و همکاری مردم محلی به شدت پایین است.
A1, A12	بین اعضای شوراها و مسئولان محلی با سرمایه‌گذاران و کارآفرینان همکاری بسیار ضعیفی وجود دارد.
A6	مسئولان روستا برای مقابله با بحران کرونا دغدغه‌ای ندارند.
A4	در سال دوم مردم واکسن زدند یا خود را با شرایط وفق دادند و افراد دریافتند که محیط‌های باز و طبیعت احتمال سرایت را کاهش می‌دهد. در نتیجه بحران کرونا موجب رشد ناگهانی و بیش از حد گردشگری در روستا شد.
A3	در این روستا اقامتگاه‌ها کلاً پر بودند. مسافران زیادی از اطراف استان برای بازدید از منطقه می‌آیند.
A5	یک چالش مهم در این منطقه تخریب محیط زیست منطقه بود.
A1	بحث آلودگی صوتی به خاطر ماشین‌ها، موتورسیکلت، و ساز و آواز در این منطقه باعث شده آسایش از مردم محلی گرفته شود.
A12	این منطقه از لحاظ دید بصری دچار مشکل شده است.
A15	چالش‌های فرهنگی در این روستا اهم ماجرا بوده است و باعث شده فرهنگ جامعه محلی آسیب ببیند.
A9, A11, A13, A15	بسیاری از پوشش‌های گیاهی از بین رفته است. از بین رفتن رمل و ماسه موجب آلودگی و آسیب رسیدن به طبیعت شده است.
A4, A3, A8	رستوران‌ها و غذاخوری‌ها بسته شدند.

در مرحله بعد جملات اصلی استخراج و کدهای مرتبط با موضوع مشخص شدند. برای هر یک از چالش‌های مطرح شده یک کد اختصاص داده شد و در نهایت همه داده‌ها کدگذاری شدند. سرانجام کدهای حاصل تحلیل و آن دسته از کدها که موضوع مشترک داشتند در قالب مفاهیم جدید گروه‌بندی شدند؛ بدین صورت که کدها در کنار یک‌دیگر قرار گرفتند و مفاهیم جدید را خلق کردند. در این مرحله ۱۱ مفهوم (ویرانی گردشگری روستایی، تعطیلی اقامتگاه‌ها و جاذبه‌های گردشگری، تعطیلی بخش‌های مختلف کسب‌وکارهای حوزه گردشگری، حذف و عدم سرمایه‌گذاری جدید در بخش گردشگری، کاهش جمعیت روستایی، افول بخش‌های مختلف گردشگری روستایی از جمله صنایع دستی، کاهش چشم‌گیر افراد متخصص و باتجربه، ناکارآمدی برنامه‌ریزی و مشارکت پایین مردم، عدم پذیرش ظرفیت مازاد ایجاد شده در گردشگری، تخریب محیط زیست، از بین رفتن پوشش گیاهی) به دست آمد. سپس از کنار هم قرار گرفتن مفاهیم هم‌سو و مشترک مقوله‌های تحقیق ایجاد شدند که به نوعی مقوله‌های تحقیق ابعاد گونه‌شناسی چالش‌های گردشگری روستایی با رویکرد آمایش سرزمین در دوره همه‌گیری کرونا هستند و شامل بعد انسان و فعالیت و فضا می‌شوند. نتایج مراحل یادشده در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. جدول کدگذاری، مفهوم، مقوله

کد	مفاهیم	مقوله
ضعف حمایت‌های دولتی در خصوص گردشگری روستایی (مالی، حقوقی، حمایتی، و ...) نبود برنامه جامع از طرف بخش خصوصی و دولتی برای جذب گردشگر عدم حمایت دولت در بحران کرونا؛ نظیر پرداخت وام و بخشودگی مالیات عدم ایجاد انگیزه توسط دولت برای فعالیت و سرمایه‌گذاری ضعف همکاری بین اعضای شوراها و مسئولان محلی با سرمایه‌گذاران و کارآفرینان همکاری و هماهنگی ضعیف بین سازمان‌های ذی‌ربط سستی بودن مدیریت میراث فرهنگی	فقدان حمایت و پشتیبانی کافی سازمان‌های دولتی و محلی	
تعطیلی بوم‌گردی‌ها، امامزاده، مساجد به طور کامل تعطیلی میراث فرهنگی، آثار تاریخی و فرهنگی و مذهبی و ... تعطیلی گردشگری مذهبی و متوقف شدن نذورات تعطیلی بخش‌های خدمات اقامتی، اقامتگاه‌های بوم‌گردی، مسافرخانه‌ها، خدمات پذیرایی، متوقف شدن فعالیت راهنمایان محلی کاهش بازدید جاذبه‌های طبیعی و تفریحی	تعطیلی اقامتگاه‌ها و جاذبه‌های گردشگری	بعد فضا
بی‌ثباتی کسب‌وکارهای گردشگری و کاهش درآمد کاهش فروش محصولات و چالش در امرار معاش روستاییان تعدیل نیروی بخش‌های مختلف گردشگری کاهش عمده ورود گردشگر، درآمد، اشتغال از بین رفتن مشاغل پاره‌وقت تعطیلی بازارهای داخل بوم‌گردی‌ها تغییر شغل مشاغل اطراف بوم‌گردی‌ها	تعطیلی بخش‌های مختلف کسب‌وکارهای حوزه گردشگری	
کاهش جمعیت ناشی از مهاجرت به علت بی‌کاری کاهش جمعیت ناشی از کاهش موالید سالخورگی و کاهش جمعیت روستایی	کاهش جمعیت روستایی	
افت مشاغل گردشگری روستایی منطقه در اثر کرونا تحت تأثیر قرار گرفتن بخش عمده مشاغل مرتبط با گردشگری روستا در اثر کرونا به حد بسیار پایین رسیدن گردشگری روستا در اثر کرونا نابودی کسب‌وکارهای گردشگری در اثر کرونا نبود مدیریت تخصصی و جامع و ثبات مدیریتی فراهم نبودن زمینه مشارکت مردم پایین بودن سطح مشارکت و همکاری مردم محلی نبود دغدغه بین مسئولان روستا برای مقابله با بحران کرونا	ویرانی گردشگری روستایی	بعد انسان

ادامه جدول ۳

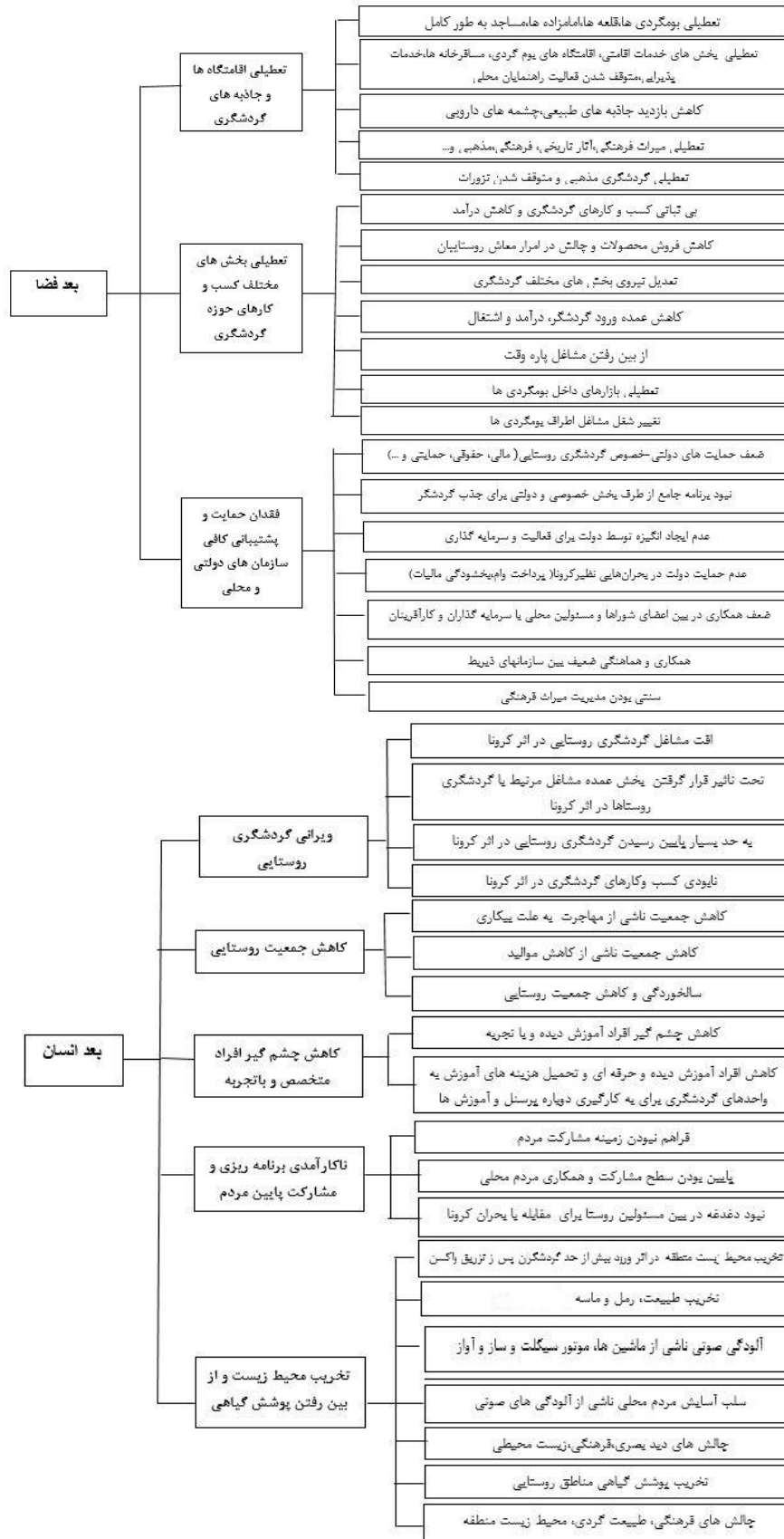
مقاله	مفاهيم	كد
		تخریب محیط زیست منطقه در اثر ورود بیش از حد گردشگران پس از تزریق واکسن کرونا تخریب طبیعت، رمل، ماسه‌ها آلودگی صوتی ناشی از ماشین‌ها، موتور سیکلت، ساز و آواز سلب آسایش مردم محلی ناشی از آلودگی‌های صوتی چالش‌های دید بصری، فرهنگی، زیست‌محیطی تخریب پوشش گیاهی مناطق روستایی چالش‌های فرهنگی، طبیعت‌گردی، محیط زیست منطقه آسیب وارد شدن به درخت‌ها و طبیعت به خاطر تعداد ناگهانی و بالای مسافران پس از تزریق واکسن
	کاهش چشمگیر افراد متخصص و باتجربه	کاهش چشمگیر افراد آموزش دیده و باتجربه کاهش افراد آموزش دیده و حرفه‌ای و تحمیل هزینه‌های آموزش‌های واحدهای گردشگری برای به‌کارگیری دوباره پرسنل و آموزش‌ها
	افول بخش‌های مختلف گردشگری روستا از جمله صنایع دستی	آسیب به سوغات محلی و صنایع دستی روستا چالش‌های فرهنگی و آسیب فرهنگ جامعه محلی آسیب گردشگری مذهبی و گردشگری فرهنگی و تاریخی و صنایع دستی آسیب بخش خدمات ارائه‌کنندگان تور، راهنمایان گردشگری، واحدهای اقامتی، حمل‌ونقل گردشگری، ارائه‌کنندگان صنایع دستی و سوغات
بعد فعالیت	حذف و عدم سرمایه‌گذاری جدید در بخش گردشگری	کمبود بودجه و سرمایه اختصاص داده‌شده برای حوزه گردشگری روستایی عدم استفاده از نوآوری برای جذب سرمایه‌گذاری حذف سرمایه‌گذاری‌های بزرگ بخش‌های مختلف گردشگری عدم سرمایه‌گذاری‌های جدید در بخش گردشگری و حفظ شکل سنتی آن عدم سرمایه‌گذاری برای تأسیس بوم‌گردی
	عدم پذیرش ظرفیت مازاد ایجادشده در گردشگری	رشد بیش از حد و ناگهانی گردشگری بر اثر دیدگاه کاهش سرایت ناشی از طبیعت رشد بیش از حد گردشگری به سبب وفق پیدا کردن افراد با بحران کرونا عدم ظرفیت کافی اقامتگاه‌ها به سبب ازدیاد مسافران گسترش مسافران به مناطق روستایی در اثر واکسیناسیون همگانی

نتیجه

گردشگری روستایی موجب اشتغال و درآمدزایی می‌شود و روستاها می‌توانند به منزله یکی از راهکارهای مهم توسعه اقتصادی-اجتماعی جوامع روستایی و آمایش روستایی مطرح شوند. کرونا به مثابه یک پدیده بهداشتی در جهان ظاهر شد و به سرعت در مناطق روستایی گسترش یافت. بدین ترتیب به منزله یک مخاطره جدید جامعه را درگیر خود کرد و موجب بستری از بیم و نگرانی شد. صنعت گردشگری به علت ماهیت منحصربه‌فرد آن از شیوع کرونا آسیب جدی دیده است. به تبع آن کسب‌وکارها، به‌ویژه در بخش گردشگری، باید تلاش کنند در شرایط موجود از چالش‌های پیش رو عبور کنند. پس ضروری به نظر می‌رسد که بخش گردشگری در زمان بحران و هم‌زمان با ورود سایر بخش‌ها به مرحله بازسازی پشتیبانی شود. این پژوهش با هدف شناسایی چالش‌های جدید گردشگری در مناطق روستایی، پس از کرونا، با رویکرد آمایش روستایی انجام شد. فراوانی یافته‌ها و مدل تحقیق در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. فراوانی یافته‌ها

فراوانی	یافته‌های فراتحلیل
۹۲	گزاره‌های کلامی
۵۶	کدها
۱۲	مفاهیم
۴	مقاله‌ها

شکل ۲. مدل نهایی تحقیق

اولین موضوعی که به صورت مکرر در مرور و بازخوانی یادداشت‌های میدانی پژوهشگران به آن اشاره شده بود این بود که شیوع کرونا به تعطیلی اقامتگاه‌ها و جاذبه‌ها انجامید و در پی آن مشاغل و کسب‌وکارهای گردشگری با افت بسیار شدید مواجه شدند که در نتیجه به عدم استفاده و ناشناخته ماندن و از بین رفتن ظرفیت‌های انسانی و طبیعی و فرهنگی برخی روستاهای گردشگری منجر شد. در ابتدای همه‌گیری کرونا موارد یادشده شامل روستای سولقان نیز شد. در عین حال، به دلیل نزدیکی این روستا به شهر تهران و نیز وجود خانه‌های دوم ساکنان شهر تهران، شاهد ورود گردشگرانی از شهر تهران بوده‌ایم. اما فعالیت‌های گردشگری و ورود گردشگران به اماکن تفریحی متوقف شدند. پس از ورود و تزریق واکسن کرونا این روستا با حجم زیادی از ورود گردشگران مواجه شد. این اتفاق در عین اینکه باعث رونق مجدد کسب‌وکارهای گردشگری شد مشکلاتی برای طبیعت و محیط زیست منطقه به وجود آورد که در تحقیق به آن اشاره شد.

بنابراین، شناسایی الگوهای خرید مصرف‌کنندگان در زمان بیماری و طراحی محصولات و بسته‌های ویژه و خلاقانه بازاریابی، ترویج و ترغیب سفر به‌ویژه در بازارهای محلی توسط رسانه و فعالان اجتماعی، ایجاد مؤسساتی در سطح روستا جهت مشاوره‌هایی به منظور راه‌اندازی کسب‌وکارهای گردشگری، ترغیب گردشگران برای ورود به سولقان از طریق ایجاد انگیزه‌هایی چون ورزش‌های زمستانی و تابستانی و کوهنوردی، برگزاری جشنواره بازی‌های بومی و محلی به منظور رفع این چالش در روستاهای گردشگری از جمله سولقان پیشنهاد می‌شود. چالش مهم دیگری که بارها در مصاحبه به آن اشاره شد افول بخش‌های مختلف گردشگری سولقان از جمله صنایع دستی و کاهش درآمد محلی بود که موجب ایجاد چالش کم‌رنگ شدن جاذبه‌های بومی و محلی منطقه شد.

همچنین چالش سالخوردگی و کاهش جمعیت روستایی که نتیجه این سالخوردگی جمعیت، کاهش درآمد روستاییان، افت شدید مشاغل گردشگری، و تعدیل نیروهای کار باعث کم‌رنگ شدن جاذبه‌های بومی و محلی منطقه شد که راهکار حمایت از فعالیت‌های بازاریابی و برگزاری رویدادها و کلاس‌های آموزشی کارآفرینی و بازاریابی در حوزه گردشگری برای

ساکنان پیشنهاد می‌شود. همچنین حذف و عدم سرمایه‌گذاری جدید در بخش گردشگری، کاهش چشمگیر افراد متخصص و باتجربه، ناکارآمدی برنامه‌ریزی، و مشارکت پایین مردم منطقه نیز چالش مهم دیگری بود که در دوران پاندمی کرونا بسیار تشدید شد و بارها مورد اشاره مصاحبه‌کنندگان مختلف قرار گرفت. جهت بهبود این چالش، که منجر به رکود اقتصادی (فقر و بی‌کاری) شد، فراهم کردن انگیزه مالی برای فعالیت و سرمایه‌گذاری در گردشگری پیشنهاد می‌شود. از سوی دیگر عدم پذیرش ظرفیت مازاد ایجادشده در گردشگری و تخریب محیط زیست و از بین رفتن پوشش گیاهی و فقدان حمایت و پشتیبانی کافی سازمان‌های دولتی از دیگر عواملی بودند که طی مصاحبه‌های میدانی بارها به آن اشاره شد که نتایج آن ایجاد چالش ناکارآمدی فرایند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و فقدان حمایت‌های دولتی و محلی بود. جهت رفع و بهبود وضعیت حاضر، حمایت‌های دولتی در زمان بحران کرونا مانند بخشودگی مالیاتی و قوانین تشویقی و ورود بخش خصوصی به صنعت گردشگری روستایی، پرداخت وام‌هایی با سود کم، تزریق منابع مالی به گردشگری توصیه می‌شود. در پژوهش حاضر علاوه بر اینکه چالش‌های ناکارآمدی فرایند هدایت سرمایه‌گذاران و کارآفرینان و سالخورده‌گی و کاهش جمعیت شناسایی شدند، چالش‌های دیگری چون عدم استفاده و ناشناخته ماندن و از بین رفتن ظرفیت‌های انسانی و طبیعی و فرهنگی و گردشگری روستاها و کم‌رنگ شدن جاذبه‌های بومی و محلی روستاها و رکود اقتصادی (فقر و بی‌کاری) که در اثر همه‌گیری کرونا شکل گرفتند نیز مورد شناسایی قرار گرفتند. برخی مطالعات دیگر نیز تأثیرات جهانی کرونا در صنعت گردشگری را بررسی کرده‌اند (مانند Gössling et al., 2020; Sigala, 2020; Galvani et al., 2020). برخی از پژوهش‌ها در این زمینه راهکاری ارائه نکردند و فقط آثار آن را مورد بررسی قرار دادند (مانند Gössling et al., 2020; Galvani et al., 2020). همچنین نتایج حاصل از تحقیق حاضر با نتایج تحقیق اندرسون (۲۰۲۰) مبنی بر کاهش و تضعیف تولیدات و فعالیت‌های اقتصادی روستاها یکسان است. نتایج تحقیق کمک شایانی به آینده گردشگری روستایی در دوره پساکرونا می‌کند. زیرا چالش‌های دوره کرونا آثار زیادی بر کسب‌وکارهای خرد، از قبیل کسب‌وکارهای روستایی، گذاشته است. این تحقیق با هدف شناسایی و ارائه راهکارهای مناسب برای رفع این چالش‌ها کمک فراوانی به گردشگری روستایی و کسب‌وکارهای آن می‌کند.

راهکارهای پژوهشی

جهت مهار چالش‌های پیش رو در تحقیق حاضر راهکارهای زیر پیشنهاد شده است:

- حمایت دولت در بحران‌هایی نظیر کرونا از کسب‌وکارهای گردشگری روستایی از طریق راه‌هایی مثل پرداخت وام، بخشودگی مالیاتی در دوران همه‌گیری، و ...
- همکاری و هماهنگی بیشتر بین سازمان‌ها، شوراهای محلی، سرمایه‌گذاران، و کسب‌وکارهای گردشگری در مناطق روستایی
- استفاده و به‌کارگیری از افراد محلی در کسب‌وکارها و آموزش آن‌ها در مقابله با بیماری‌های همه‌گیر
- آموزش و نظارت بر گردشگران به‌خصوص در مناطقی که در دوران همه‌گیری از گردشگران بیشتری برخوردارند تا از آسیب زدن به محیط زیست جلوگیری شود.
- ایجاد برنامه جامع از سمت بخش‌های خصوصی و دولتی برای جذب گردشگر و ارائه راهکارهای پیشگیری بیماری‌های همه‌گیر از جمله کرونا.

منابع

- درويشی، هدايت‌الله؛ بيرانوندزاده، مريم؛ دهقانی الوار، سيد علی نادر و احمدی، سجاد (۱۳۹۳). اولويت‌بندی راهبردهای توسعه گردشگری روستایی از منظر آمایش سرزمین (مطالعه موردی: روستای گایکان (شهرستان الیگودرز)). *راهبردهای توسعه روستایی*، ج ۱، شماره ۲، ۶۹-۸۴.
- ساربخانی خرمی، مريم؛ شفيعی رودپشتی، ميثم؛ حاجی‌پور، بهمن و سلطانی، مرتضی (۱۴۰۰). بازاریابی گردشگری: تکنیک، پارادایم، یا رویکرد (با نگاهی انطباقی بر سایر مفاهیم بازاریابی). *مطالعات مدیریت گردشگری*، دوره ۱۶، شماره ۵۵، ۳۶۱-۳۸۸.
- غفاری، محمد؛ شفيعی رودپشتی، ميثم؛ حاتمی ورزنده، ابوالفضل؛ حیدرپور دعوی‌سرائی، وحید و فرمانی، مهدی (۱۴۰۰). عوامل تعیین‌کننده موفقیت بازاریابی کشتی در گردشگری غذا، رهیافت فراترکیب. *گردشگری و توسعه*، سال ۱۰، شماره ۳، ۲۰۱-۲۲۷.
- کریمی، زین‌العابدین؛ لطفی، شهرزاد؛ اسماعیل‌پور روشن، علی‌اصغر؛ عباسیان، اکبر و عباسی، مصیب (۱۳۹۹). مدیریت و برنامه‌ریزی مجتمع‌های گردشگری روستایی در راستای آمایش روستایی (مطالعه موردی: روستاهای استان کردستان). *جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*، سال ۱۰، شماره ۲، ۷۸۹-۸۰۸.
- میرغفوری، سيد حبيب‌الله؛ شفيعی رودپشتی، ميثم و ندافی، غزاله (۱۳۹۱). ارزیابی عملکرد مالی با رویکرد تحلیل پوششی داده‌ها (مورد: شرکت‌های مخابراتی استانی). *پژوهش‌های مدیریت در ایران*، دوره ۱۶، شماره ۴، ۱۸۹-۲۰۵.
- میرغفوری، سيد حبيب‌الله؛ شفيعی رودپشتی، ميثم و زارع احمدآبادی، حبيب (۱۳۸۷). سنجش میزان اثربخشی تکریم از ارباب رجوع در بخش عمومی با رویکرد تحلیل شکاف (مورد: شرکت مخابرات استان یزد). *دانشور رفتار*، دانشگاه شاهد، سال ۱۵، دوره جدید، شماره ۳، ۵۹-۷۴.
- نظریان، اصغر و نظری، شیرزاد (۱۳۹۱). آسیب‌شناسی مبانی نظری برنامه‌ریزی و نظام برنامه‌ریزی طرح‌های شهری و روستایی با رویکرد آمایش گردشگری (استان‌های ایلام، کرمانشاه، و لرستان). *نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، سال ۴، شماره ۴، ۱-۱۶.
- Altmann, G. & Aleksanyan, G. (2016). Sustainability in tourism: problems and some basic directions of sustainable tourism management. *Proceedings of the YSU C: Geological and Geographical Sciences*, 50(2 (240)), 59-67.
- Baum, T. & Hai, N. T. T. (2020). Hospitality, tourism, human rights and the impact of COVID-19. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 32(7), 2397-2407.
- Bonaccorsi, G., Pierri, F., Cinelli, M., Flori, A., Galeazzi, A., Porcelli, F., ... Quattrociocchi, W. (2020). Economic and social consequences of human mobility restrictions under COVID-19. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 117(27), 15530-15535.
- Bunghez, C. L. (2016). The importance of tourism to a destination's economy. *Journal of Eastern Europe Research in Business & Economics*, 1-9.
- Burkle Jr, F. M. (2006). Globalization and disasters: Issues of public health, state capacity and political action. *Journal of International Affairs*, 241-265.
- Cahyanto, I., Wiblishauser, M., Pennington-Gray, L., & Schroeder, A. (2016). The dynamics of travel avoidance: The case of Ebola in the US. *Tourism Management Perspectives*, 20, 195-203.
- China National Health Commission (2020). Distribution of COVID-19. Retrieved 25 Feb, 2020.
- Clarke, J. (2005). Effective marketing for rural tourism. *Rural tourism and sustainable business*, 26, 87.
- Cooke, J. E., Eirich, R., Racine, N., & Madigan, S. (2020). Prevalence of posttraumatic and general psychological stress during COVID-19: A rapid review and meta-analysis. *Psychiatry research*, 292, 113347.
- Correa-Martínez, C. L., Kampmeier, S., Kümpers, P., Schwierzeck, V., Hennies, M., Hafezi, W., ... Mellmann, A. (2020). A pandemic in times of global tourism: superspreading and exportation of COVID-19 cases from a ski area in Austria. *Journal of clinical microbiology*, 58(6), e00588-00520.
- Darvishi, H., Biranvandzadeh, M., Nader-Dehghani Alwar, S. A., & Ahmadi, S. (2013). Prioritization of rural tourism development strategies from the perspective of land use, case study: Gaygan village (Aligoderz city). *Rural Development Strategies*, 1(2), 69-84. (in Persian)
- Galvani, A., Lew, A. A., & Perez, M. S. (2020). COVID-19 is expanding global consciousness and the sustainability of travel and tourism. *Tourism Geographies*, 22(3), 567-576.
- Ghaffari, M., Shafiee Roodposhti, M., Hatami, A., Heydarpour Davisaraie, V., & Farmani, M. (2021). Identifying Factors affecting the Success of Pull Marketing in Food Tourism: Meta Synthesis. *Tourism and Development*, 10(3), 201-227. (in Persian)
- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19. *Journal of sustainable tourism*, 29(1), 1-20.
- Hall, C. M., Scott, D., & Gössling, S. (2020). Pandemics, transformations and tourism: Be careful what you wish for. *Tourism Geographies*, 22(3), 577-598.

- Higgins-Desbiolles, F. (2020). Socialising tourism for social and ecological justice after COVID-19. *Tourism Geographies*, 22(3), 610-623.
<https://www.amar.org.ir/>
- Kachniewska, M. A. (2015). Tourism development as a determinant of quality of life in rural areas. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*.
- Karami, Zein-Al-Abedin., Ismael Pour Roshan, A.A., Abbasian, A., Lotfi, Sh., & Abbasi, M. (2020). Management and Planning of Rural Tourism Complexes for Rural Preparation; A Case Study of Villages in Kurdistan Province. *Quarterly of Geography (Regional Planning)*, 10(2), 789-808. (in Persian)
- Kiernan, S. & DeVita, M. (2020). Travel restrictions on China due to COVID-19. Retrieved 25 Feb.
- Lee, C.-C. & Chang, C.-P. (2008). Tourism development and economic growth: A closer look at panels. *Tourism management*, 29(1), 180-192.
- Li, J.-Y., You, Z., Wang, Q., Zhou, Z.-J., Qiu, Y., Luo, R., & Ge, X.-Y. (2020). The epidemic of 2019-novel-coronavirus (2019-nCoV) pneumonia and insights for emerging infectious diseases in the future. *Microbes and infection*, 22(2), 80-85.
- Liu, A. & Pratt, S. (2017). Tourism's vulnerability and resilience to terrorism. *Tourism management*, 60, 404-417.
- Liu, A. & Wall, G. (2006). Planning tourism employment: a developing country perspective. *Tourism management*, 2 (1), 159-170.
- Liu, N., Zhang, F., Wei, C., Jia, Y., Shang, Z., Sun, L., ... Wang, Y. (2020). Prevalence and predictors of PTSS during COVID-19 outbreak in China hardest-hit areas: Gender differences matter. *Psychiatry research*, 287, 112921.
- Lusk, J. (2020). Economic impacts of covid-19 on food and agricultural markets. *CAST Commentary Council for Agricultural Science and Technology*, 1-44.
- Meliou, E. & Maroudas, L. (2010). Understanding tourism development: A representational approach. *Tourismos*, 5(2), 115-127.
- Milenkovska, V. (2011). Contemporary tendencies in the tourism operation. *UTMS Journal of Economics*, 2(1), 37-50.
- Mirghafouri, S. H., Shafiei Rudpashti, M., & Nadafi, Gh. (2013). Evaluating financial performance with the data coverage analysis approach (case: provincial telecommunication companies). *Management researches in Iran*, 16(4), 189-206. (in Persian)
- Mirghafouri, S. H., Shafiei Rudpashti, M., & Zare Ahmedabadi, H. (2018). Measuring the effectiveness of customer respect in the public sector with a gap analysis approach (Case: Yazd Province Telecommunication Company). *Daneshvar (Raftar) Shahed University*, 15(32). (in Persian)
- Nazarian, A. & Nazari, Sh. (2013). Pathology of the theoretical foundations of planning and the planning system of urban and rural plans with the approach of tourism (Ilam, Kermanshah and Lorestan provinces). *Journal of New Perspectives in Human Geography*, 4(4). (in Persian)
- Novelli, M., Burgess, L. G., Jones, A., & Ritchie, B. W. (2018). 'No Ebola... still doomed'—The Ebola-induced tourism crisis. *Annals of Tourism Research*, 70, 76-87.
- Ntounis, N., Parker, C., Skinner, H., Steadman, C., & Warnaby, G. (2022). Tourism and Hospitality industry resilience during the Covid-19 pandemic: Evidence from England. *Current Issues in Tourism*, 25(1), 46-59.
- Okumus, F. & Karamustafa, K. (2005). Impact of an economic crisis evidence from Turkey. *Annals of Tourism Research*, 32(4), 942-961.
- Page, S., Yeoman, I., Munro, C., Connell, J., & Walker, L. (2006). A case study of best practice—Visit Scotland's prepared response to an influenza pandemic. *Tourism management*, 27(3), 361-393.
- Ritchie, B. W. (2004). Chaos, crises and disasters: a strategic approach to crisis management in the tourism industry. *Tourism management*, 25(6), 669-683.
- Sarikhani, M., Shafiee, M., Hajipour, B., & Soltani, M. (2021). Tourism marketing among: Approach, Technique or paradigm. *Quarterly Journal of Tourism Management Studies*, 16(55), 357-388. (in Persian)
- Severson, K. & Yaffe-Bellany, D. (2020). Independent restaurants brace for the unknown. *The New York Times*, 21, A10.
- Shafiee Roodposhti, M. & Meymandi, F. (2022). Conceptualization of inclination towards domestic tourism during COVID-19 crisis. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, DOI: 10.1080/19407963.2022.2082450.
- Sharpley, R. (2002). Rural tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus. *Tourism management*, 23(3), 233-244.
- Sigala, M. (2020). Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research. *Journal of business research*, 117, 312-321.
- United World Tourism Organization (UNWTO) (2022). <https://www.unwto.org/why-tourism>.
- United World Tourism Organization (UNWTO) (2020). <https://www.unwto.org/news/covid-19-international-tourist-numbers-could-fall-60-80-in-2020>.
- Wang, J. & Ritchie, B. W. (2012). Understanding accommodation managers' crisis planning intention: An application of the theory of planned behaviour. *Tourism management*, 33(5), 1057-1067.